

8(C125)

Г34

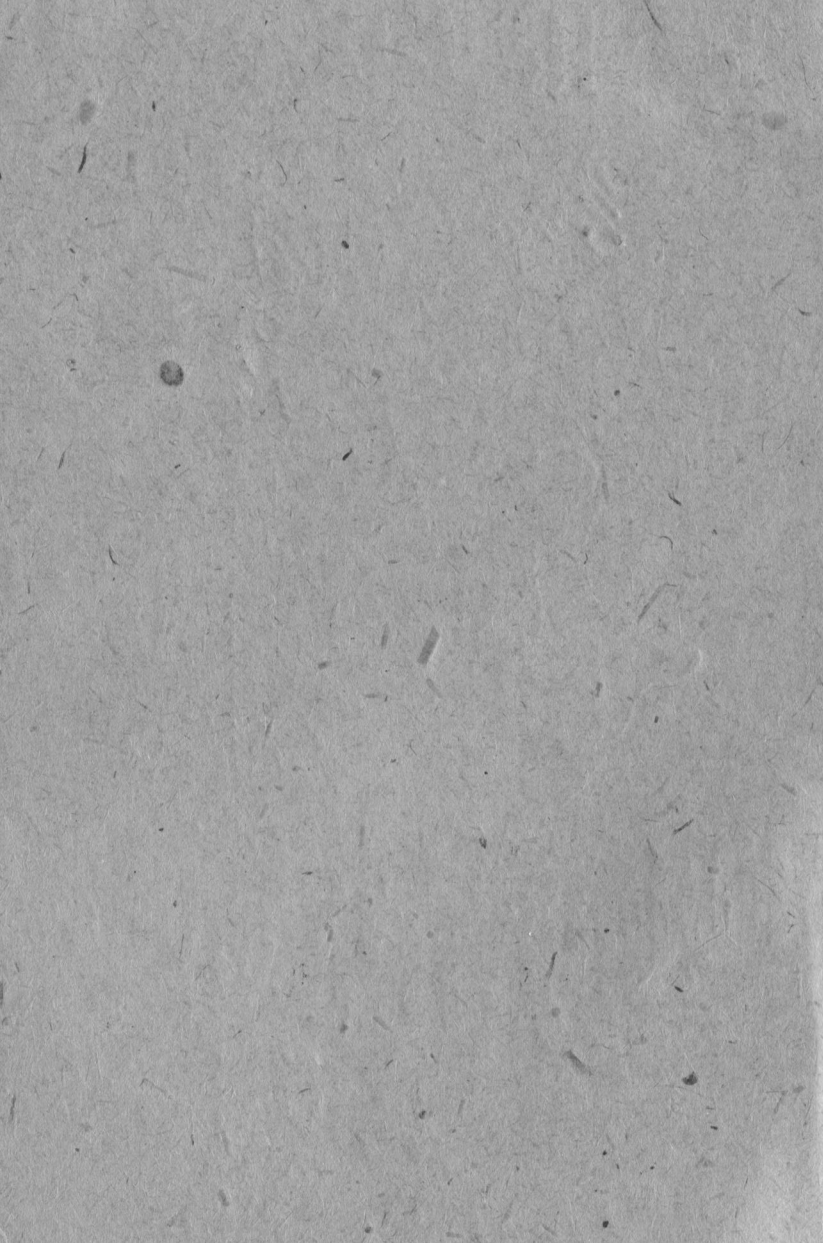
29244

Пед. Генъ

ПОЛОШУІТЧЫЛӨМ

КОМІ ГІЗ 1936

ГЗ4

ПЕД ГЕН

Оз. Д. 7
36 г. 2181
ГПБ Уз.

Полошутчылӧм

29274

N —

БИБЛИОТЕКА
Респ. Краев. Музея
Номин АССР
город Сыктывкар.

L4952

КОМИ ГІЗ
СЫКТЫВКАР—1936

Педь Ген — ПЕРЕПОЛОХ
ДЛЯ ДЕТЕЙ СРЕДНЕГО ВОЗРАСТА

Тайб кнїгаас петкѳдлѳма сїктса пїонерјаслыс соци-
алистїческѳј собствевност дѳѳбрігѳм вѳсна вермасѳм.
Главнѳј геројѳн тавї бостѳма пїонер Генабс. Сылѳн
батыс, імпералистїческѳј војна кадса інвалїд, вѳвлѳм
колхознѳј актївіст, зїкѳз јусѳма да јїтѳма колхозѳ
сујсѳм классѳвѳј врагѳѳ. Классѳвѳј враг домповод-
ын ужалїгѳн, сїѳ муртса оз ві ассыс пїсѳ.

Но, ныс да колхознѳј председатѳль влїанїје улын,
медбѳрын, сїѳ сувтѳ бѳр честнѳј ужалыс туј вылѳ і
ерѳѳѳ маскїрујтѳм классѳвѳј врагѳс.

Редактор—П. Доронин. Технический редактор—М. Шестаков.
Рисунки и обложка—М. П. Безносова.

Заказ Издательства №106. Уполномоченный. Облита № 750 Заказ № 17.
Тираж 2500 экз. Авторских листов 1,5. 34 000 знаков, в п. листе. Стат-формат
62 X 94, 1-32. Сдано в набор 22-ХІІ-35 г. Подписано печати 8-ІІ-36 г.

Отпечатано в Коми Обл. типографии г. Сыктывкар, Дом Печати.

I. КУҖМА КОДҖӨМА

Вөлі бурещ сещөм кад, кор прамөј гожөмыс аслас оналан лунјаснас кутіс колны-һін, колхоз-нөј віјас вылын сігөрасісны веж туруна зорөдјас, мујас вылын посңі серјасөн гыс һаң, а вөрын воіс вотөс да шак.

— Міча і турун пуктісны таво,—һімкодасөны сплав вылыс медбөрја локтысјас. Нәјө кыкыс, мукөдыс кујимыс-һін удітісны кывтлыны Котласоң, вәјөдісны местаөң вөр, перјісны ударнік һім, өні локтөны гортаныс.

— Гормім-һін страдујтһытө. Мітөг-тај тәні ештөдчөны.

— Мі-өд страдујтім-жө.

— Е-ех,—долыда лолалөны тыр морөсөн, вомтырһаныс апалөны веж турун дука дебыд сынөдсө, мунөны міртуј куҖа, мунөны віјас дорті. Кывзөны ыщқан машинајаслыс таво кеж-лө медбөрјаыс саркөдчөмсө, чөвтысјаслыс чук-сасөмсө да јежыд чышјана нывбабајаслыс былөм.

Быдлаын пуө колхознөј уж.

Ташөм кадө сіктыс он аңыс веж шлоңјалыс мортөс.

Гікт дорө воігөн, кылөдчысјаслы паныда-сісны челад.

— Вотсыны?—дозјас серґыныс гөгөрвоисны кылөдчысјас.

— Пув вотны!—воча горөдіс гөгрөс чужөма дөтинка. Чужөмбанјасыс сылөн пелыс розјас көдөс, сылас сещөм-жө гөрд галстук.

— Ветлөј, чөсмагыштөј.

— Огө-өд аслыным.

— Поплы?—серөктисны гырысјас.

— Огө поплы. Австријаын-пө рабочөјјасөс лыјлөмаөс буржујјас. Пувсө ми вузалам сельпоө, а сөмсө ыстам рабочөјјас челафлы. да аззылан-ныд-кө Кузма Геңаөс, висталөј, мед термасө! Колим-пө!.. Кыла-ад?..

— Кы-ла-ам!

Јансөдчисны өтмөдарө. Кылөдчысјаслы дыр-на кыліс челафлөн толгөмныс. Најө, ворсігыр, котөртисны пыр возө, нузвіж јаглан.

Со і сікт, шор пос, пывсанјас, керкајас, медбөрын мыччысіс вічкодор—таз пуктылөмаөс нмсө важ вічко гөгөрсә кушінлы.

Сіктын гөгөр вөлі чөвлөң—сөмын пуртыка-сөны туј вылын курөгјас, колодакод мам гөгөрныс руксөны, котралөны полө піјан.

Туј вылын, муын пукалө куз кіјаса, лоз јура мужік да катласөмөн мыјкө сылө.

Сы гөгөр бергалөны посңи челаф. Мукөдыс-лөн муртса-на кывјыс артмө, куз дөрөм кежыс котралө, а щөщ-жө елтчө:

— Куз Кузма усөма! Куз Кузма кодзөма!

Кузма дугдыштліс сывны, шытнітіс, пондыліс сувтны, но катовмуні да пөрі төрытја зерыс

пуксөм гөптө. Челафјас полошутчөм пыстајас чукөрөн савмуныны, но пыр-жө бөр чукөртчисны.

— Куз Кузма кодзөма! Нәйт гуранө водөма!

— Но, Кузма-тајталун гажөдчө,—сущ кежлө сувтыштлісны кылөдчыгјас.

— А?.. М... мыј?—Кузма курыштіс чужөмсыс нәйтсө да шургіс челафјаслы:—Н-на тіјанлы!..

Сіјө пыксіс кіјас вылас, пондыліс сувтны, но ез вермы да бөр пуксіс.

— Кузма, нолтө чужјы рејинка кокнад, чужјы міјанлы!—дөзмөдчөны челаф,—Кузма дад, чужјы вай!

— Чужја ме тіјанөс... Шыт!—Кузма бара пондыліс чеччыны, но сөмын серам петкөдіс челафјаслыс. Пружінаа кокыс—протезыс—мөдарө певсовтчөма кодалігас, коклапаныс лоөма бөрланө, сы вөсна конјыштчіс дај пөрі.

— Кузма, ех, Кузма! Јөзыс уж вылынөс, а сөмын те тан... челафјаскөд, ех!

Фівітыштлісны кылөдчыгјас да разөдчисны. Кузма колі чөв кујлыны, тыдалө, мөвпнас бергөдліс налыс кывјассө.

Тајө—олөма морт-һін. Міча да гөгрөс сінјаса, вескыд куз ныра, сөд зу код тошка. Көсі-чајас гөгөрыс јурсіјасыс езыгөн ежсөмаг, кызі медвоzza пужыс өтава. Ныр бордјассаңыс вожалоны чуқырјас, леччөны сінгуранјас пөлөныс. Сегі чужөм кучікыс чездалөма, кызі чездалө арса вөсһі јі, кор чер тышкөн камыштан. Чужөмыс быттө чоңнас пыктыштөма. Тащөм чужөмыс овлө куза јуыс јөзлөн.

Кузмалөн сінјасыс кусөм кызпу шомјас мөз гөдвіҕисны паскыда.

— Ех-ма! I јуан кулан, i он ју—кулан! А ті-
јанлы німкод! Кузма-пө јусөма. Чөвлө, ловја-на
ме, ловја-на,—Кузма пыркнїтїс кыкнан кабырсө,
кодлы-кө сїз ырыштчыліс. Гырыс сїнва војтјас
турөбтїсны сїн воргатї, ісковтїсны ныр пөлөныс,
чужөмбајас вывті—најт да дөмаса сїтеч дөрө-
мыс вылө.

Бокынжык, пощөс дорын мыјкө дыра-нїн су-
лалө да віҕөдө Кузма вылө сещөм-жө гөгрөс
да сөд, но зев жуғыл сїнјаса дөтїнка. Тајө—
Кузмалөн пі. Сылөн пөртмасїс чужөмыс. Мукод
дырјыс көрсылас ставнас, вомыс вежынтчылас
бөрдзыны, то быгыдмылас, то ставнас донавлас
да вірөн којыштлас чужөмас.

дөтїнка дорын пукалө жежыд морөса, јос ны-
ра лајка пон.

Пөртмасан чужөма дөтїнка друг разїс сылісыс
галстуксө, терыба сујїс җепас да мунїс код морт
дөрө.

— Бат, гортө мунам. Лок нуөда,—шыасїс
терыб вомнас да сојбордөдыс кутїс батсө.

— С... Сена?... Леҗ, Сена... Ачым сувта. Не-
шщаснөј те, Сена, вот i всо!—бөрја помсө
рочалїс Кузма.

— Чеччы, бат. Меным колө вотгыны мунны, ог
ешты. Чеччы, чеччы,—терыба шуалїс да јан-
дысөмөн пыр віҕөдлывлїс поснї челаф вылө.

— Кузма, чужјы реҗїнка кокнад!—дөзмөдчїсны
челафјас.

— Гї-гї-гї-гї!..

Jeжыд морөса пон щөщ-жө матыстчис. Ұик бердөзыс локны сijö ез лыст.

— Мунам, бағ, гортө. Bod da уғ. Рытнас дорччыны ветлам. Паңтіл щөктис віставны—дорччан уж-пө ем.

— Г... гортө?—кықкө-мыјкө верміс чеччыны Кузма.

— Г... гортө ог мун. Мыј ме сег ег ағзыв?.. Ветлам Паңтіл ordö, сылөн парағитлөн, винаыд век ем. Ловсө перја, оз-кө пөкмелитөд. М... ме сылы сещөм дорччөм петкөдла!

— Ен мун сеччө, бағ. Рытнас ветлан.

— Öнi i вco, ен дөзмөдчы, Сена. А етајө коди?—сінјаснас дувгөдчыліс jeжыд морөса пон вылө, ырыштчис кучкыны, но понјыс жергөдіс піңјассө:

— P-p-p-r!..

— У-у, смерғ, проклатөј! Віја коркө нещаснөјөс!

Аја-піја нөжјөнік пыр өтдалтчисны ві чкодор кушіныс.

Кузмалөн керкаыс вөлөст шөрын—важінік керкапөв. Кузма ез сетчө мун, а кежіс шорланө. Сені, шор кырјылас, выл ыжыд градјөр пыщкын, кык пу костын сулалө Паңтіллөн керка. Öшің-ув јөрас різјалөны кык кукаң. Кілчө пос шупөд вылын пукалө көҗаіныс, шоныд пасө тубыртчөма, көғ ескө ывлавылас вөлі шоныдгыс шоныд.

— Но-но, ышманныд, јөјјас! Со-өд бөжнысө лептөмны, хе-хе,—ачыс аскөдыс сорнитис, німко-дагис көҗаіи. Сijөс талун быдтор радлөдө—шо-

ныд да гажа поводѣаыс-і, ладөн пуксѳм ас овмѳсыс-і, рїзјалан кукаҗас-і... Радлѳдіс сѳлѳм-сѳ і сещѳмтор, мыј со мукѳд колхознїкјас мырсѳны вїзјас вылын, а сїјѳ—танї, гортас. Некод нїнѳм сылы оз лыг шуны, хе-хе..

— Еј, Паҗтїл, стречажт гѳстѳс!—зїрја ѳзѳсѳ камѳптїс Кузма. Сеҗа гѳгѳрвоїс: ѳнї баҗсѳ некущѳм вынѳн-нїн он кыскы тајѳ керка доргыс, сулалыштїс, вїзѳдыштїс да котѳртїс туј кузја, петїс сїктыс, вескѳдчїс јаглаҗ. Јежыд морѳса пон-јыс панлагѳмѳн котѳртїс сукѳд.

Паҗтїл ропкѳдчѳмѳн чеччїс кїлчѳ пос вылыс.

— Вошїн алї мыј, Кузма? Сещѳма јїркѳдчан, о, господѳј!..

— Восты, а не-то лебѳда зїрјатѳ,—кодальс Кузма.—Ен-мѳј тѳд, кодї локтѳ?

— Локтѳ-тај...Но пыр-їнѳ,—перјїс зїрја тас да востїс ѳзѳссѳ Паҗтїл.

— Пыр, мыј текѳд вѳчан сесса.—Ачыс гонгѳдлїс јурсѳ ывла вылѳ да, кор аззїс тыртѳмѳн улычсѳ, бурмыштїс.

— Ен сещѳма горзы, Кузма. Талун-ѳд ужалан лун, їсгїннѳј господѳ, абу шаҗ кодавны јѳзсїнвозын. Сесса узыштны колѳ тед—рытнас дорччыны кутам. Машїнаныс жугалѳма, прїказ ем—асыв кежѳ вѳчны. Со збыл, ог ылѳдлы.

Паҗтїл нуѳдїс Кузмаѳс лебулѳ да рамїнїка сорнїтѳдїс.

Тајѳ—ыжыд јура, гѳна чужѳма, лапкыдїк тушаа колхознѳј кузҗеч. Чунјасыс гырыс сѳд

гыжжаос, плавкос помаос. Балабож удорас, сылас ыжыд гөрд жөг; кага жүр ыжда зик.

— Покмелитөд вај,—рама шыасис Кузма. Ошинув жөрө пырөм бөрті збожаломыс друг кытчөкө воши сылөн. Сінжассө увлаң лезөмөн, піжөсјас костас гырыс кјассө топөдөмөн, пукаліс тарантас вылын да вуграліс.

— Кыс-нө покмелитөда. Ачыд мөвпышт, төрыт-на сеті-да.

— Бырі-нін...

— Быріс-кө і ладнө. Бырөдөм вылө і вөчөма сіјөс.

— Тенад век ем. Ен суссы і всо... Но өті стопка, өті стопка көт,—васөдмөм сінжассө лептіс Кузма да кевмысөмөн віжөдліс сылы гөна чужөмас.—Вештыса мөдыс. дорчча-лі... Азған: кула татчө, сотчө морөс пышкөсөј...

— Но, но, ладнө, пукавлы тан. Час, сураc гашкө стопкаыд.

Паңгил муніс градјас костті пывсанлаңыс, вогтіс пывсан томансө.

Кузма ез вөрөдчыв, пыр пукаліс кунөм сінјасөн. Сөмын муртса вөрөдіс лөзөдөм вомдорјаснас:

— Некодлы мог абу коктөм Кузмаөз, некодлы,—вашкөдіс сіјө.

Ошинув жөрын котралісны шылыд гөна кукаңјас. Бакөстласны, курччыштасны веж турунсөда, заднысө лептылөмөн, бара чепөсјасны.

Керка бокын муртса, муртса лысјаснысө вөрөдөны пујас. Чөскыд сір дукөн өвтө на дорыс.

2. ГЕНАЛЫ ЗАБЕДНӨ

Шондi летчандор челаф мөдiсны гортаныс.
Талун бура најö вотсiсны—быдөнлөн дозjыс
тыр, шöщ i Геналөн.

А вöрын пувjыс—сарвиқö гөрд, көф зырjөн
курт.

Јагыс паскыд да гора, зiк-жö тыртөм горница
код.

— Ау!—горөдiс Санö, эвеноын медса лөсыда
сылыгыс.

— А-у!

— У-у!..—гөгөрбоксаң шыагiс јаг.

— А ме төда, мыј тајö.—дедö шуö—кодјаскө-
пö эебсасöны пујас сајын да елтчöны.

— де-ерт!—серөктiсны челаф. Пондылiсны
вензыны, кодi мыј төдö, но бурещ секјежыд
морöса Вјун чошкөдiс пелјассö, дурдiс бөжсö
легөдны да лөсөдчiс чепсöсыны.

Јаг мөдар помыс чеччалөмөн локтiс пелыс
лопт код пелјаса, шмака бөжа көч.

Ез-на уфiтны челаф гөгөрвоны, көн, мыј, а
Вјун ав-авнiтiс да лыjыштiс көч бөрса...

Көча-понја бердiсны. Понлөн шочiника уф-
тышталөмыс пыр ылысмiс.

— Көчөс вөтөдö,—кывзыгыштөм мыгfi шы-
агiс Сена. Жугыл гiнјасыс сьлөн ловзылiс,
чужөм кузаыс котөртiс нум, кықi-тај кымөр
сајыс мыччыслö шондi.

— Вјун сөмын көчөс тақi увтö: ав-ав! А
уртö оз тақ: ув-в!.. ув-в!. Куза нужjөдлөмөн.

— Көчтө Вјуныд оз су,—вісталіс Саңо.—де-
дө шуө: көчүд-пө пу јывјасті вермө чеччавны.

— О-о! Көчүд абу-на лев. Левыд-пө вот
чеччалө,—сорнїө кутчыгіс гөгрөс чужома Ігор,
эвенолөн вожатөј.

— Тігра-пө вот чеччалө.

— Аззылін?

— Книгаыс лыддылі. Тіграыд міянын оз ов,
көзыдас абу велалөма.

— А міян дедө квајт ошкөс вилөма,—ошјы-
сіс Саңо.

— Ошкыд-пө матын көнкө олө,—повзөдана
гөлөсөн вісталіс Ігор.—Зев-пө ыжыд ош.
Сотчөмыс чаңөс чашјөма. Төнлун кукјөрыс кол-
хознөј мөслыс вөрасө апнїтөма. Јон-жө сылөн
гыжыс! Шашарїтчөма-пө мөслы шошаас да
сөмын муралө. Вір-серөз парсалөма.

— Ој-ој!—быдсөн зрөгнїтїс Саңо да візөдліс
бөрланыс.

— дедө шуө: өні ош чуалан кад-пө бурещ.
Шонді леччіс пујас сажө. Јагын лої пемыд.
Вөрса шыјас небзїсны, пыдыгаң кутїсны јур-
гыны.

— Часлөј, ме вістала,—чөв олыштөм бөрын
шыасіс Ігор.

— Војдөрлун мамјас ветлісны өміз вотны.
Мөдлапөлын өмізыд да сетөрыд зїк тыр.
Вотсөмаөс, вотсөмаөс, сесга і зурасөмаөс ош
шөрө. Вотсө-жө вөлөм сіјө. Нывбабајас сад-
төгныс повзөмас, дозјаснысө еновтөмас і пыш-
јөмас. А мамөс сувтөдөма. Гарк-гарк вөчас-пө
гыжјаснас, чуш-чушнїтас! А сінмыс-пө зев век-

нидик да скөр. Нищ улын сажкалма мамө—
ошкыд тыртөма сижос. да-өд вотсыгяслыг өмиг-
сө кушөң сојома, вот...

Горнитигтыр вослалөны челад, куртөны
кокнаныс паччөр коф шоныд трөпа вылыс
буссө.

— Бакшасөм нан-кө-пө сојая, ошкыд оз па-
ныдаг.

— федыд висталис?

— федө

— Сижө висталас. Төнзи шуө: уzigөн-пө тош-
көј кынмиг ешкынө. Сафми-пө да өтарө заво-
дитла бергөдны журөс—оз вөрзы, мөдарө—оз
вөрзы. Сесса-пө пөг уфугөн сывди.

Челад сералыштисны, но ош жылыг мөвпјас
ез вунны. Унаыс аззылөмаөг ошкөс. Быд лун
кодкө да кодкө кағалө коктујсө.

Јаг помасиг слудаөн. Слуда подјын—јол, а
мөдарас—понөлјас, сесса куқјөрјас, мујас і го-
ризонт вестын тыдалөны керкајас.

Челад гажмыштисны.

Сеңа бергөдчиг јаглаң, кутиг чуқсавны понсө:

— Ста, Вјун, ста! Лок татчө!—Сеңалөн гор-
зөмыс шыөдиг јагыс чөвлөңсө. Пожөм вылыс
кыпөдчиг кушөмкө лебач да, шувгөмөн, лебиг
јурјас вестөд.

Вјунөс Сеңа заводитиг быдтыны во-мөд са-
јын. Аззиг пывсан сајыг, шорыс, жежыд морө-
са куфупиөс, кодкө шуркнитөма сетчө. Сеңа бос-
тиг, чышкалис дөрөмнас, шонтыштиг јај бердас
да гортас катөдиг.

Лым усигөн Геҗа бөрса вөтлыгис-нин өшжөм рушкау куту. Кымын воҗө, сымын шаҗміс сижө. Лоі јос ныра, јос пелјаса җоланік лажка.

— Па-ра-җит!—медвоҗыг азҗис-да, нимтіс сижөс Геҗалөн батҗыс, ырыштҗис да швичнітіс вөс-нідік нөрјөн. Сесаҗ-нин најө ез кутны лөсавны.. Вјун велаліс сыыг виччысны. Кор ырыштҗас Куҗма, Вјун сек гөгрөстас јежыд бугылјассө, да ерыштас. Небос он сібав.

Геҗа вывті јона раҗејтіс ассыс быдтассө, сыыг вывті сесса оз-нин төр.

І быд чудесаас сижө велөдіс. Бовтас бөчка асык да шөктас сы пыр чеччавны. Воҗынсө Вјунлөн һекыҗ оз вөлі артмы. Чечыштас да оз во лібө мөдарас гащөн турбылтҗас. А Геҗалы җеш—мөдыг шөктө, којмөдыг.

Медсасө-нин Вјунлы кажиччө разведҗикавны да санітаравны. Тајө ворсөмыс җоҗ наука.

Шуас-кө Геҗа.

— Пс-с!—Колө һужөдчыны да кыссыны рушку вылын.

Шуас-кө:

— Шыт!—колө чеччыштны да һөв мозлыјны...

— Те, Вјун, разведҗик. А разведҗиклы колө—ок сусөн лоны. Мед оз азҗыны, мед оз каҗавны. Каҗаласны-кө, шковгасны, со тед і преміја.

Сөмын өтчыд јансавлісны Геҗа да Вјун. Өтчыд Куҗма гажа јурөн кыскіс Вјунөс Пантіллы. А сылы колө-жө понјыд—оз вермы спокојнөј сөлөмөн пемыд војтө уҗны. Кымыныгкө

чеччылас, візодлас өшінө — зон-ө пывсан то-
маныс.

Ез дыр ов Паңтіль ордын Вјун. Кожмөд вој-
нас ордчис да пышјис.

— Со, смертыд, тан-нин, — чујміс Кузма, лон-
дыліс кутны, да кыс-нө бостан.

— Па-ра-зит! — німтіс Кузма да өвтыштіс
кінас.

Челаф локтісны јоль дорө, біагісны. Шонді
леччіс, кыаыс тасаң ез тыдав, сөмын вылын
јенежас кывтісны банјөм кымөрјас...

Чажөдөмөн сотчө біпур. Рудов щын кыпөд-
чылас слуда вестөз, паскөдчас да һөжјөһикөн
бөр леччө ва бердөз.

Лөсыд чеччавны бі вомөн. Бөрынтчыштан,
өдөбтан і шуркһитан. Но ен прөступит. Вил-
дас-кө кокыд, ој-ој, печенча кофөз чішкасан.

Чеччалыштісны челаф, пукысны біпур гөгөр.
Саңө бостеіс сывны.

Өһі гөлөс дорө кыгіс мөд, кожмөд, течсісны
аккордјасө. Бордјас вылын моз сылан кывсө кы-
пөдісны слуда вестөз, вылөжык, мөдөдісны јур-
гыны вөрва пөлөн.

— А јона-жө тешкод вөлі төрыт Кузма
фаф. — Саңө чеччіс да кутіс петкөдлыны Куз-
малыс кодалөмсө. — Рытнас јона і серам петкөд-
ліс. Локтіс гажөдчанінө, сувтіс јөктысјас шөрө
да кутіс лажјавны: етаз, таз, етаз, таз...

Вот і сералім!

Тіралыштан кіјаснас Сена гудрыштіс бісө —
кымөрөн качлісны кінјас — сегса друг тојыш-

тіс бeдcө бі пыщкө, чечніс да котөртіс өтка
пу дорө. Чeлaдfяслы кыліс ырзөмөн бөрдөм.

Чујмісны. Лaнтісны чeлaд.

— Ceнa?

— Ceнyш?..

— Ce-eн?..

Ceнa лeзғыгөмa јурнаc пу бeрдө, зeбөмa
чужөмсө да сыркјалөмөн бөрдө. Ок јона-жө сы-
лы забeднө.

— Ті щөщ.. щөщ... щөщ...— opјacісны горшө
гібдөм кывјac.

— Ceнyш, doјdīm?—Bajөdісны бiпур dіnө да
mөdісны бурөдны јортјacыc.

— Чeстнөј пiөнepскөј кыв, Ceнa, нeкop oгө
cecca,—збылыс јандыгөмөн вaшнiтiс зөp iзac
јурcia Caнa, мaтыctчiс Ceнa дopө да ceтiс чыш-
јaнcө.

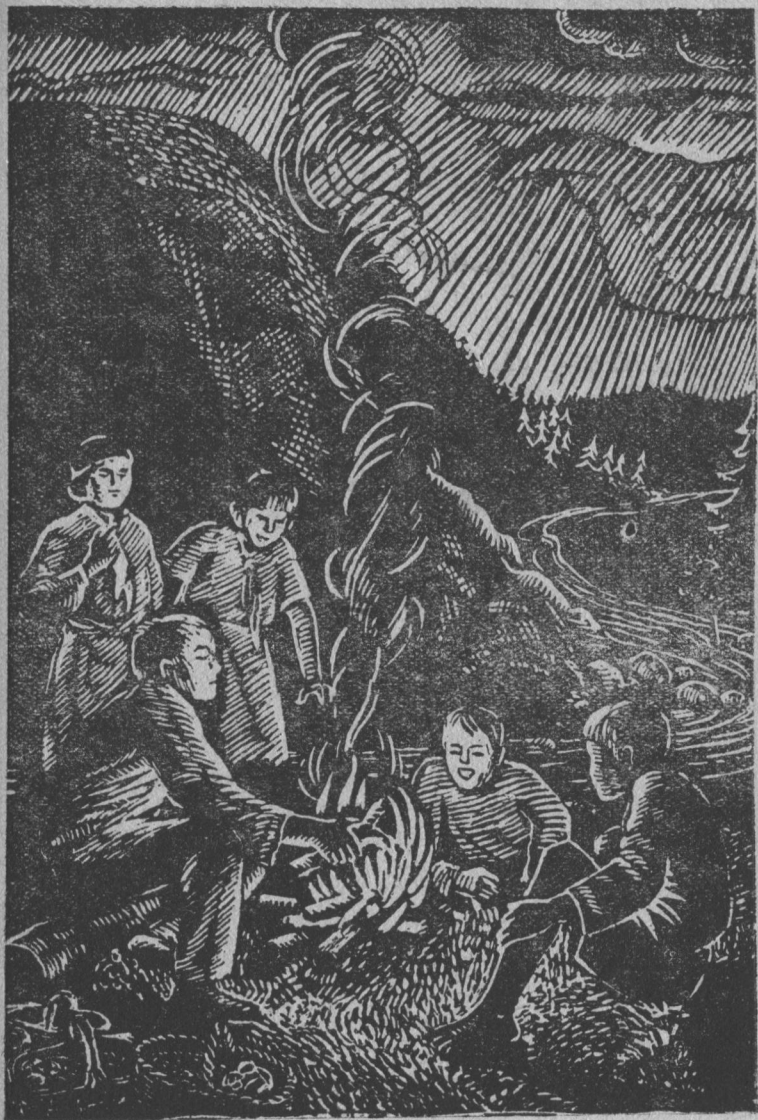
— Ha, чышкыc, Ceн.

Јол мөдлaпөвcaн ызи-бaзи вужіс јeжыд мopөca
пон, пыркнiтчiс да локтiс бi дopө. Пoшiктө,
кывcө нужөдөмa. Гөгөртiс бiпур гөгөр, зургыc-
ліс Iгорлы вacөд нырнаc да вoдiс Ceнa бeрдө.
Ceнa cывјыштiс Bјунөc.

— Забeднө, Ceн?

— Забeднө. Тiјaн бaтјac пpaмөјөc... Menam
mam пpaмөј-жө, кыкыc-нiн пpaмiрујтлісны. A
бaтлөн јуөмыc—вiсөм... Gізім төлыс-өд кынмa-
ліс oкoпын, вoт... Öнi быдөн cepaлөны, i тi ce-
paлaнныд.

дырөн чукөpмөм шoгыc мыл мoз пoтi чeлaд-
гөлөмын да пыp-жө лiчыджык лoі. Јортјacыcлөн
мeлi гөлөcјacыc, жалiтөмыc тaкөdісны Ceнaөc.

— Ен-öd лөгас ми выlö?

— Ег. Ме-öd абу-жө мыжа. Век вистала: ен миса, бағ, жу. Сағ журнас рам, а коднас сещөми. I мамлыг оз кывзы.

— Геңа, шаң, кықкө отсалам. Елтны огө-жө кутөј воғө. Честнөј пионерскөј!

— Кыла,—вашнитис Геңа. Кык сінва војт виңнитисны чужөм куғалаыс. Најө ез-нин вөвны өнтајаса код курыдөс. Öни чужөмыс долыджыка-нин пөртмасис, кызи пөртмасө чорыд зер бөрын јенеж пастала петө да ворсө уна рөма өшкамөшка.

3. ПОЛОШУЛЧЫЛӨМ

Во пын медлөсыд кадыс—страда да вундан кад. Мед көти чорыда сурлө сек ужавны, а лөсыд. Гожса лун-пө вердө төвбыд.

Тажө луннас поводдаыс удајтчис вывти-нин шаң: төв пушкыштө, поснидик кымөрјас чукөрмылөны да бөр разалөны.

— Вот ескө лун ноль-кө тағ, сесса і ештас, — шојччыштны журнысө лептылігөн шуасны колхозныкјас да дорыс-дорө нуөдасны сіннысө.

Шенғөдны вермө артелнөј ужыд. Саркөдчөны вундан машинајас. Кодјаскө вөнавлөны, кодјаскө чукөртөны, чумалитчөны, вөвјасөн новлөны течасјас дорө. А сен бара-жө емөс ужалысјас: течөны сорөмө, фитајасөс моз небыда вөдитөны колтајассө.

Самөј кор ужыс вөлі өдөбөн мувө, луншөргөгөр, а гашкө неуна і сорөнжык, нем вичыстөг, друг да гораа јурөбтис жыңнан. Гыјасөн валнитисны

ыргөн шыјас, воісны мујас вылө, төвнырөн шув-
гісны јурјас вестті:

— Бо-ом!

— Бо-о-м!

— Б-о-о-о-о-м-м!...

Попјасыд жыңнанјастө сешөмјасөс лөсөдлө-
маөс, улас пыр да көт кокчуңас—бертчан. А
бовгас да пельд чунавлө, кулом морт сыркму-
нас, пелтөмыс кылас.

— Сотчам!..

Быд помсаң кутісны горзыны, котөртны. Коди
вөлі тувјалө суслан мајөг да колө вөлі гашкө
медбөрјаыс-нін чертышнас кучкыны, і сен ез по-
мав—чепөсјіс сіктлаң. Вундыјас еновтісны маши-
најассө, лөзасісны да верчөмөн—у-ух! Нывба-
бајаслөн јурсіныс төвчө, чышјанјасныс балабө-
жаныс, конјыштчыласны, қобгыгласны, чеччөны
да воқө.

Јөзсө бытө төв пөлыштіс, чагјогөс моз
гартыштіс да нуіс.

Пионерјас тан-жө вөлі чукөртөны шепјас.
Өктасны, кістасны мешөкө да бара. А кор ужа-
лыјас чепөсјісны сіктө, најө медвозын ділөдісны.

Медпервој мортөн вічко дорө воіс Сена.
Віқөдө: јөзыс гут-гаг мында-нін. Горзөны, гыөны.
јуасөны мөда-мөдныслыс. Некод нінөм оз төд.

— Еј, коди бовгысыс?

— Кыскө татчө муас чөртөс!

Сена пыщ моз бергалө јөз чукөрас. Сесса
кајіс пу вылө да кутіс віқөдны.

Көлөкөлнiчаын паскыд коквожөн сулалө да
жыкнан кiнас бовjөдлө жыңнан кывсө Панҥил.
Сена пыр-жө төдiс сiјөс гөна чужөмыс сертi.

Шапкатөм, восса морөса, дөлалан пас пөла-
јаса Панҥил оз вiқөд чукөрмөм jөзыс вылө, өта-
рө бовгө. Сесса друг леччысiс жыңнан кывжыс,
бергөдчiс jөзлы паныд, лептылiс гөна кiсө да
жыңнан шы ланттөз-на горөдiс:

— Граж-да-на, морт вошi! Го збыль вошi,
Мунiс шак вотны дај ез лок. Со-өд прiтчаыд!
Граж-да-на, кылад?

Сена аздылiс: көлөкөлнiча поскөд кајiсны кол-
хоз правленiјеыс jөз да нөшта кодјаскө, мыјкө
кутiсны јуасны Панҥиллыс, а сiјө важ мозыс
гораа горзө:

— Мыј?.. Он-мөј-на төдө! Ме селсөветө-нiн
јавiтi, шөктiсны звөнитны, со збыль! Гашкө-пө
звөн шы куза пiстас петны. Коди? Куз Куз-
ма, кузҥечным! Гашкө ош-нiн чашјiс. Суткi
сајас-нiн ветлө. Мен-нө мыј, шөктiсны дај звө-
нiта. Корсны колө, пыр-жө быд помө мөдөдны
jөзөс!

Ез-кө леччөдны Панҥилөс, гашкө мыј дыра-
на сорнiтiс көлөкөлнiча вывсаҥ.

Сена мыјөн кылiс батыс вошөм јылыс, быт-
тө зобалi. Вөтын моз кутiс аздыны да кывны
шузан jөз чукөрсө.

Батыс збылыс төрытсаҥ ез-нiн волы гортас,
но сiзсө сылөн абу-нiн первој. Ветлас лун-мөд
да коркө бөр воас. А вотсыны мунөм јылыс нем-
жө ез казтыштлы.

Сеналы думвылас усi ас вотсiганыс ош јылыс

сорнітөм. Лоі зев гажтөм, шуштөм. Мөвпнас бытто аззис чашша, а сес батыслыс вір-сер шојсө. Со варгылтө векнідік скөр сінјаса ош—пінјасгыс вір војталө.

— да-өд Кузма вөсна ташөма јөзсө шыөдны ез-жө-на ков,—кодкө шуис Сеңа улын.

— А ме чайті, міса збылыс сотчам! Кыном вісмымөн повзі, другө.

— Кушөм-не-кушөм, а морт-жө вөлі. Еновтны оз поџ. Кузнечө вөлі велөдам.

— Ғерт сің...

Пантілөс көлөкөлнічаыс лезчөдөм бөрын, колхознікјаслы щөктісны бөр разөдчыны ужјас вылө.

— Сеңа, воші-мөј батыд?—мусаңыс Сеңалы кокас інмөдчыліс Ігор.

— Воші,—мөвпалөмөн шуис Сеңа да кутис нуыс лезчыны.

Јөзыс кызвыныс разөдчісны-нін.

— Сеңа, талун ен сормы. Војсө міјанлы віңны талун. Кутам віччысны,—ылысаң-нін горөдіс Ігор, чеччалыштіс кокпөв јылас да буснітіс туј куза.

Горт дорас воігөн Сеңа сувтіс пашкыр кыз улө—неокота лоі гортас пырны. Поліс мам сінва вылө віөдны.

Уліч куза ыркјөдлөмөн ветлөдліс төвру. Сіјө кышөдчіс кыз кілјас пөвстын, довкјөдлыштіс увлаң помөн өшјөм увјассө да өвтіс јөрјассаң локтан чөскыд дукөн. Медсасө пыркјөдліс көнтус дукөн.

Вічкодорсаң локтөны кык нывбаба—бөжјаснысө лепталөмаөс, көмтөмөс. Налыс сорнісө

Сена первојсö ез кывзы—мöвпаліс,— а сесга друг,
пелсö лöсöдöмөн, кутіс кыјны быд кыв:

— Вотöсыс вöрас, аңöј, аңöј! Страт-пö уна!

— Јона-нын ме кыјöдi прöст кадсö да оз
сур. Ез-нын кут помасны вундöмыс.

— Небос Кузмалы сурöма тая. Мi ужалам,
а јöзыс вотсöны. Нужда тая!...

— Егö-öd срасöј, Луба. Бостам дозјас да
ујкнитам вöрö. Ветлам вај збылыс?

— Ветлам i ем. Талун ужавсöма-жö-нын-а.

Нывбабас пыралісны гортаныс, бостісны
дозјас да гусөн весасісны вöрлан.

Мыјла нö Сеналы ташöм шог да мыјыс сещöм
јанчим?

4. ДОЗОРЫН

Зев гажтöма колi таяö рытыс Сеналөн. Мамыс
бöрдö, шöјгö колхоз правленіјесаң селсöветö,
сущ кежлö пыравлас гортас, лöвтыштас да бара
мунас. Јагö кајісны пішчала јöз—гашкö-лö лыј-
сöм шы вылас петас Кузма.

Бат јывсыс нинöм вылтор тöдмавтöг i муніс
Сена караулitchыны. Талун најö—Ігор, Саңа да Се-
на—дозорынöс колхознöј му вылын.

Паскыдöс колхознöј мујас. Öшјöма на вылö
војса лöныс. Шы-ни-гу, бытö кулöма тан ывла-
вылыс. Тöдчыштöны виçөн-виçөн сулалыс чума-
лијас, кодјасöс талун езудитны новлыны течасјасö.

Војса ыркыдыс ју вывсаң кајіс берег вылö
да сесаң гөгöрбок паскöдчiс, i пуксіс кыз лыс-
ваөн.

Војулö кымöртчыштіс.

Кујим челаџ да пон разөдчыласны, кышовтчасны да бара өтлаасасны. Пуксыласны чумали дорө, сорнйтыштасны, мыјон кодөскө очсөдыштас, бара чеччасны кышовтны.

• Öнi најö муртса-на өтлаасисны. Кывзыламө-жө, мыј жылыс сорнйтöны.

— Сеңа, збыл-кө вошас батыд, жал абу?—
јвалис мам шалас тубыртчөм Саңа.

Сеңа зелөдыштіс пасвывтіыс вöналөм тасмасө, ышловзис-да, кытчөкө бокө вiрөдөмөн, шуис:

— Жал... Мамө-тај рытывбыд-на бөрдиc-а. Шуө, сiзи-пö прөсфитчытөг i нинөм друг воши, гашкө, сесса огө азыслө-да.

— А öнi вöрад пемыд. Ме чайта, јона сылы гажтөм,—кекурлитчис чумали бердө Саңа, кыкис нищөггыс һаң да кутис көч моз воң пиңјаснас курччалыштны.

— Мөјму гожөм чожө сiз-жө вошиc,—недыр чөволыштөм бöрын шыасис Сеңа.—Ваңöыскөд најö кајисны вöv корсны. Војмисны. А луныс зев лок вөлөма—војтөвтө, зерө. Војулас поводлаыс нөшта-һин локмөма. Сувтсөн зерны заводитөма. Ваңöыс шуö: пемдиc-пö да пемдиc. Тöлыс шурго, пујас чегјалө. Но i қикөз торјалөмны. А јона-жө Ваңöыд повзылөма сiјö војнас. Пемыд! Зе-рө! өткөн!.. Местаыс төдтөм, дај көт төдса, он пүтмы мунны кодарлаңö-мыј. А век-жө мунөма. Шуö, сувгла-пö да јирмөг бостө, быд пу сајыс ош чайтгө. Југдытөз мунөма. Асјадорыс еща сездыштас да вөлисті кағалас: вөлөмкө, сылөн гортлаңыс локсө. Воөма. А батыс сiзи i воши, öнi-на оз төдны, кытчө, мыј лоi. Шапкасө да

пассо аҗамаос, а шојыс бытто му пырыс мунөма. Сещөм-пө рөкыс сълөн вөлөма, а рөкыд-пө некод оз пышјы.

— Сөрөны, Саҗа,—дөзмөмөн шыасис Игор,—ме нарoшнө јуавлі школаын: пөчөјаслөн сөрөм-пө сійө.

— А мыјла-нө ескө Ваңөыс локтөма гортас, а ба-тыс воші?—јуалис Саҗа.

— Мыјла?. Сізі лөсалис. Верміс і мөдарө лоны: Ваңөыс воші, а багыс локтис.

— А мыјлакө-тај ез сіз ло?

— Ез-тај. Вошысыд да вөјысыд век-тај ем. Јөзыс-кө ескө ез кувны да пыр олісны, ескө муыс тырі, некытчө ез кутны төрны, вот,—таыс вывті вочакыв ез сесса куж віставны Игор.

Недыр кежө лаңтлісны челаф.

— Кор федө мојдө, ме век пола,—аслыс моз вісталіс Саҗа. Ышловзис. дурдис һансө курччавны да бөр җебіс.

— Сіјө век мојдө быдсама страксө: јомајас јылыс, гундырјас јылыс, јерөтһікјас јылыс. Шуө, ыжыдлун војлы паныд-пө јерөтһікјасыд волөны вічко жыһһан јірны.

— Сөрө пінтөм вомнас. Ачыс-өд ез-жө аҗ-зывлы.

— Ез-кө-нө, мыјла мојдө?

— Ог төд коді лөсөдліс мојдјассө. А піонерлы, Саҗа, оз ков повны.

— Те-нө җік он пов?

— Ог, ферт.

— Војын вічко дорті мунан?

— Муна.

— Рынышö пыралан?

— Пыра. Мыјла-нö оғ пыр? Вот јöјыд.

— А kodі-нö ескö мујас вывгыс шепјассö шырö? Fedö шуö: омöлјасыс-пö тағ јірöны колхознöј һаһтö. Јентöг-пö көҙöны, вежаватöг көјдысалöны, молітвагöг вундöны, сіјөн омöлјасыс-пö і сібалöны тащöм һаһ дорас.

— Ха-ха-ха! — ез вермы кутчісны Ігор да вак-вак серöктіс. Ачыс пыр-жö ескö кепыссö вомас тувјалис-да.

— Но і Саһö-жö те. Мі кө тан мојдчыны кутам да вугравны, ферт сесса шептö шырасны. Час аскі та јылыс сорһитам. Öні вайö кыщовтамö. Сеһа, те Вјуныдкөд мун Каща мылкланыс, а мі Саһакөд вадор пöлöныс ветлам. Ок, те, fedöлөн һыв.

Шаркөдчö кок улын көҙыд лысва, јіжтысö Сеһалы көм пырыс, көтöдö һамöдјассö.

Вјун да Сеһа мувісны Каща мылклан.

Ігорлөн вістыс век-на пукаліс Сеһа јурын.

Кажітчö сылы—тајö војнас батыс кыщлалö пемыд вöрті, горзö, чуксалö, но јöла шыыс кыһзі һекущöм öтвет оз кыв. А збылкö-нö ошкөд паныдасас? Öні ош чуалан кад, чуалигас ошкыд ок, јона-пö скөр.

Жугыла віçöдöны Сеһалөн сіһјасыс ылын сöдвіған јағ вылö. Сени, сени көнкö сылөн батыс, а вот оз піст петны.

Тағі мөвпалігтыр воçö муһіс Сеһа. Сылөн ез вун аслас могыс—суса, лантлытöг віңны колхознöј һаһ. Бөрја кадһас кутісны кағавны һаһ таскајтöм—вужвывсаһыс шырöны, чумаліјасыс шы-

рöны. А кодјас? Кодјаслөн лыгтö лыбны кыс?
Оз-жö омöлјаслөн, кыңи вiставлö Саңалөн дедыс.
Омöлјас јылыг мојдјассö мед пöчöјас кывзöны,
а оз пионер.

Гибалан унзильгыс мездысöм могыс, Геңа пырк-
нитiс јурсö, топыджыка кiзасiс.

друг Вјун сувтiс. Таңсö сiјö сувглö, кор каңа-
лас пöткаöс либö кущöмкö эверöс.

Вјунлөн бöжыс дугдiс легны, пелјасыс торгöд-
чiсны, Геңа кiын кöвјыс зелалис—Вјун лöсöдчiс
чепöсјыны.

— Псi.. Псi—кокнiдiка шутовтiс Геңа. Вјун
гöгöрвоiс, вiчöдлiс мывкыд сiнјаснас сы вылö
да лапкöдчыштiс. Сiңи најö сулыштiсны öтi здук.

Геңа корсiс сiнјаснас, мыј чужмöдiс Вјунöс.
Понлөн пелыс оз ылöд, сiнмыс оз пöрјав. Мыјкö
ем, но пемыд вöсна ылыс нiнöм оз тыдав Ге-
ңалы. Важ моз сулалöны чумалјас, асныс часö-
вöјјас кодöс—öтiк, кык, кујим... даc... кың. А
воңын оз-нiн тыдавны.

Каща мылк ылын-на, Геңа тöдö: тан матын
ем сон. Сетчö-кö леччан да вужан мöдарас, во-
асны куқјөрјас. Најöс кыщовтан да петан сiкт
дорö.

Геңалы усi думвылас—тöрыт луннас најö,
пионерјас, волiсны колхоз правлеңијеö. Колхозöн
вескöдлыс—Iгорлөн бағыс—пуксöдiс ас гöгöрыс
ызан сажö, быдөнöс малыштiс, нумјалöмөн шмо-
нитыштiс, сесса зев збылыс вiсталис:

— Вот мыј, пионерјас. Тi окотитанныд вiңны
колхозлыс наң? Зев бур, вывтi бур, ошка тi-
жанöс. Кодјаскö таскајтöны мiжанлыс наң, гусав-

лөны. Тіјанлы гөгөрвоана, тазі вермө вөчны сөмын классөвөј враг. Кутам надејтчыны ті вылө. Міјан ем ескө і асланым стөрөжјас, да-өд быд чумалі дорө мортөс он сувтөд. Војыс пемыд, позө нырулыс пакөстїтны.

Өні дум вылас тајө усі Сеңалы. Лолыс мыщасіс, јурас којыштїс вірөн. Сеңа унаыс кывліс классөвөј враг јылыс сорніјас—быд собраније вылын кақтылөны. Но збылысө бытө најө оз сурны ас јөз пөвстыс.

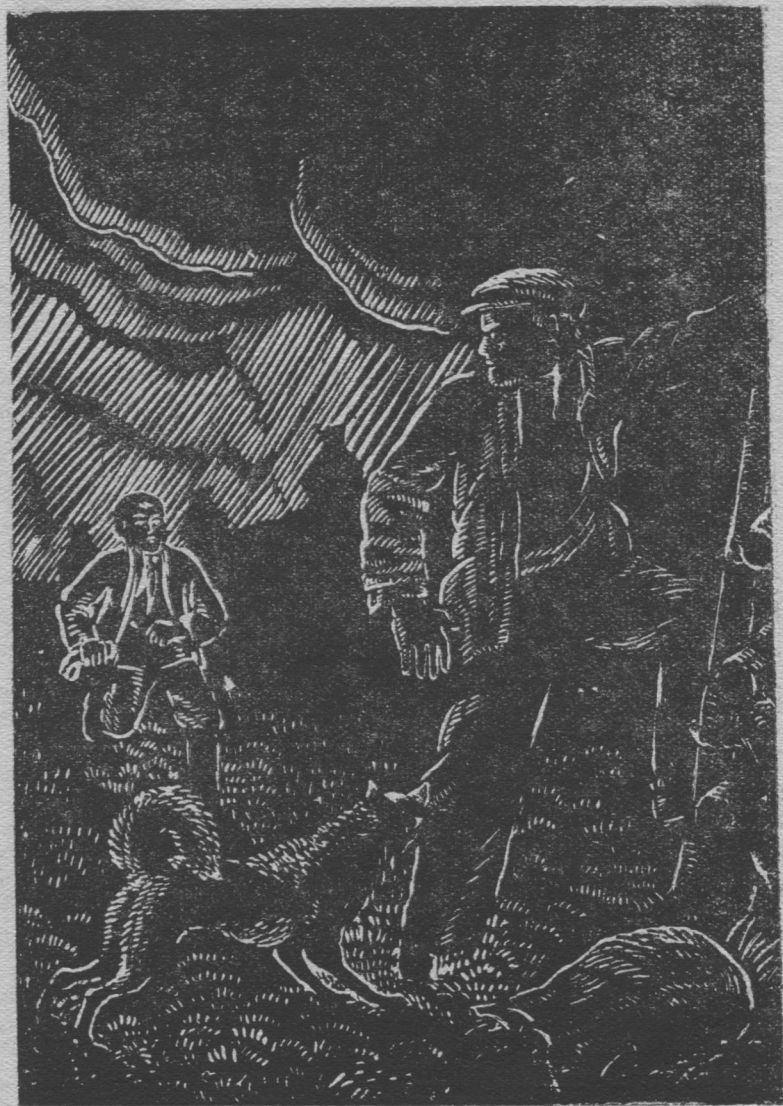
А вот таң—наң гусавлыгыс—зік-һин классөвөј враг. Вот ескө кутны сіјөс. Кутны да нуөдны колхоз правленіјеө, лібө селсөветө, мед вічөдөны колхознікјас—кодї сещөмыс.

— Пс! Сеңа кокніда вөрзөдіс көвсө. Вјун зумыда сувтїс да кокјассө вылө лепталөмөн, шытөг мөдөдчїс.

Зелалөм көв сертї, кыјөдчөмөн мунөмыс сертї Сеңа гөгөрвоис—Вјун абу ылалөма: кодөскө сіјө збыль кылө. Но кодөс?.. Кодөс? І Сеңалөн вуніс батыс, вуніс шогыс, ставыс вуні, колі сөмын шөр мөвп—төдмавны, кутны, кодї ветлө колхоз му вылын војшөр-војнас. А, гашкө, көч, гашкө ош?

Чумаллісан чумалліө котөртишталөны Сеңа да Вјун. Сувтласны, кывзыштасны, бара котөртиштасны. Вјун, кымын воғө воө, өтарө скөрмө—ергыны заводїтліс, но Сеңа шуіс кыв да лантїс.

І друг воғывгыс чепөсїсны кык морт вујөр. Копыртчыштөмөн мунөны, но төдчө, өгыс

куз тушаа, а мөдыс лапкыд. Кыкнаныслөн мышканыс, гөрб не гөрб, а мыжкө ем.

Гуса мортјас сорниттөг да терыба мунёны сонлаңо, щөкыда бергөдчывлөны да вичөдлөны гөгөрбок.

Сесса кузыс быттө друг конјышсыліс да жорччыштіс. Секи-тај ерөбгіс Вјун—зелөдіс көвсө, кутіс лучкі кыскыны ас бөрсаыс Сенаос. Өні сіјө ез-нын кывзы некущөм өлөдөм, мыжынғыс мөдіс увтны.

Гуса мортјас, мыжөн кылісны понјөс, быттө пещөр вылө талтчісны. Лапкыджык тушааыс чепөсјіс да коліс мөдсө. Мөдыс, куз кокјассөгырыса шыблалөмөн, щөщ-жө өдзөдчіс. Но мыжла сіјө конјаслө? Мыжла чотө?

Котөртан стагыс серті, туша мыгөрыс серті Сеналы сіјө кажітчіс зев төдсаөн. Збылыс-өмөј сіјө?

Туша кузтаыссылөн котөртіс көзыд дрөж, а чужөмбанјасыс доналісны.

— Бат!—ез-на уфит прамөја мөвпыштны, горөдсіс-нынсылөн. Ассыс гөлөссө ез төд. Ваө пөдан мортлөн сөмын вермас артмыны ташөм шыыс, кор сіјө медбөрјаыс мыччылө јурсө да сынөд апнитіг моз горөдө...

— Бат, сувт!..

Конјасыс, чотыс морт котөртіс өтарө воғө. Өні сіјө ез-нын қодјав, а сөмын шыріс кокјаснаныс пемыд сынөдсө.

Өні Сена бура-нын азқіс—мышкассылөн абу гөрб, а мешөк. Котөртігас мешөкыс зөркалө, небыда шнопкакылө.

Но мыј вöсна-нö, батö-кö, оз сувт?

— Бат! Бат! — сещöм-жö гөлöсөн чукöстис
Сена. Таç котöртисны му помöç. Воис шор, а
сени, пощöс саяс, сон.

Сена сувтис. Горöдны Iгорјаслы алы... не?
Ляпкыд тушааыс (сijöс Сена ез тöд) уфитис
вужны пощöссö да леччыны сонас.

Ез-на уфит мөвпыштны, кодарö-мыј вöчны,
батыс воис пощöс дорö, лезис мышгыс мешöксö,
кајис да мөдарвыв шыбытчыны лөсöдчöмөн вö-
листі прамöјжыка виçöдліс бөрвылас.

— Бат!

— А, те вөлöмыд, нещаснöј! — тырöм лов-
шыөн шыасис Кузма, кызыштис да лöга чöвтис: —
кут смерттö, ен лез. Пурас менö.

Вјун чеччаліс, локыс ергіс, бөр кокјаснас
чашјис мусö, і не-кö Сеналөн такöдöмыс, збы-
лыс, ескö, горшас кутчысис пощöс вылын пу-
калыглы.

Сена матыстчис пощöс бердöчыс. Суçöдчö-
мөн-кö, ескö, верміс кутны батсöкокöдыс.

— Те-нö кыçи тагчö вескалин, бат?

— Теd колö быдтор тöдны? Зырымыд-на
нырулад, — копыртчыліс Кузма да пинјас пырыс
сöçöдіс пез кыв. Ловшыыс пакнитис Сеналы
чужöмас вина дукөн.

— Мода бостöма понјөн војын ветлыны.
Оз-мöј овсы гортад, нещаснöјлөн? Бесыс
кыскалö кыт оз ков!

— Тенö, бат, вöрыс корсöны, — сој јокмыл-
јасöс моз Сена нылаліс сöкыда артман кывјас.

Колö ескö мөдтор жылыс жуавны, но [турдöма кыв]ыс вом пышкöсас.

— Ха-ха, мед і корсöны, жошкі-мошкі! Гашкö азчасны-да,—містöма серöктіс Кузма.

Кузма бергöдчыліс мөдарö да шутовтіс, сесса öвтыштіс кінас. Сесаң кыліс воча шутовтöм, гөңітіс телегаа вöла: чок, чок, чок — інмалöны подкова кокјасыс.

— Мун гортад да ен белгы, пещöрыс-кö полан. Кутанкö куз кывја лоны, кык кокöдыд гідјö öшöда. Мун весас, нешщаснöј!—Кузмалөн лөніс полöмыс: бокöвöј некод абу, а пі—оз выдајт. Оз лыст выдајтны.

Кузма лептіс протеза коксö да кутіс пощöс мөдарö вужны.

Öтi здук, сöмын öтi здук, гашкö, öтчыд лолыштіг коста віçöдіс зік гөгрöс сінјасөн Сена, сесса чепöсјöмөн кутчысіс батыслы дөрöмас да горöдіс сіјö кывјассö, кодјасöс öнi-на вöлі [полö шуны:

— Бағ, те гусасан! Ме јавіта тенö!

Сеналөн друг јурвежöрыс кутіс путкылтчыны, сінвозыс руаліс.

Нöшта-на кывліс Вјунлыс локыс увтöм. друг Вјуныс дурдіс еравны, зев ыжыд дојыс моз нікöстіс пöв-мöдыс, мыјкö шмоткысіс, бытö чорыдторјөн кодлыкö кучкісны.

— Вја татчö!..

Тащöм медбөрја кывјас јіжсіны Сена јурвежöрö, воçö нінöм-нын оз помніт.

5. ПАҢҢЫЛ ПЫВСАНЫН

Гон вужом бөрүн, кукјорјас вомон, сесса мышјас вывти, Кузма локтис Паңҥыл пывсан до-ро. Вужорө пыромон, пывсан етен бердо плөт ласкысомон, бура дыр сулалис да гогор виқодис. Но ывлавылын војпыдөсса чөвлон, сомын кылышто шор валон тургомьс.

Солөмыс терьба чеччалө, бытто зило вомодыс петны. Вир чепсасө ыжыд одон, кувго пелјасас. Козыд нълөм оржавлытог пычикто чужомьс и мышкуыс.

— Ме јавита тенө!—век-на јургө пелјасас желласом лечыд шы. Сомын солөмыс лаңтод-чөмкөд щөщ кутис сјө бырны, ылыстчыны.

дыгдис быщкыны кочөг. Јаз ыркалыштіс, и Кузма вөлісти кыліс шујга кок пөккыс дојсө. Копыртчыліс да видліс ки маласнас — гачкокыс чашмунөма. чуңјасас сібдис вір.

Кузма бура помнитө—ез кучкы писө, сомын ырыштчыліс. Гашкө ескө и кучкыссис да буреш Вјун кутчысис кок пөкјас, вазнитис да чеччыштіс вескыда морөсас.

Кузмалы кабыр улас сурі мајег, тајө мајег-нас кыкыс лі кујимыс кучкіс понлы коскас. Вјун турбылтчис јурыввтыыс да лаңтис. Кувмон али ез ло сылы, Кузма ез-нин видлы. Котөртис, кыгчөз татчө ез во. А тащом одјөсө Кузма немнас-на ез котравлы.

дој отарө чорзис, жукаломон кыпөдчис кок-пөксаң вылөжык. Вомсө мушкыртөмон-нин Кузма таркнитис пывсан етенө, ружөктөмон вужис

пощөссө да, кыкнан кокнас чотөмөн, кысгис пывсан өзөс дорөз.

— Те Кузма? Мыј сещөм дыр? Ме бур здук-нын воі, тенө виччыса. Ен сур?

— Ок, ег ескө-да. На мешөктө, ідрав гинвозыс.

Кузма шмоткысис пөварна лабич вылө, мышнас пыкис стенө да кунис гинјассө. Вөтын моз кывзис Пантіллыс нокошітчөмсө, сылыс гусөн вашкөдчөмсө:

— Те чајтан, најө агныс оз гусавны? Быдөн гусавлөны. Һаңыд-тај оз быд пу јылын быдмы. Оні һаңыд меҗса добра. Војна-пө, кывсө, лоас. Істиннөј госпоҗ лоас. Бара кутасны ставсө реквизірујтны. 1919 воө менсым комын пуд һаң реквизірујтисны да весігтө пасібө ез шуны.

— Вај винатө.

— Сета, сета, — јөжгылагис Пантіл. Југыд гинма ыжыд каң моз шөјтис пывсан пыщкөсті — кыскө вајис вина, капуста, чашкајас, сувтөдаліс јашщык выло, кісталіс да гөна кинас мыччис Кузмалы.

— Ју да ен тужит, лоас-на мијан выл гужі. Ме-тај важөн квајт мөс виҗли, вөв дај 15 душ ыж. Ставсө лоі колхозө сетны... Ју, Кузма!.. Ола вөлі, слава-бог, јен вылө еластөг, дорччыштала да ужыштала. А јона-жө лөсыд чаң быдтылі, о господі, прөст! Быд вој вөтөн аҗыла. Кокјасыс! Гылыс трустлөн! Оні тајө чаңнас јөз катајтчөны. Аҗа да кішка-рушкуөј гыркнас вөрны заводитлас. Ју, Кузма! Төда-өд

кузънечныс абу да бостісны менö. А, ескö, Һе-кö сійö, істіннöј господѣ, кучікöс менсым öнöз гу-гöдісны ыжлыг моз. Ју, Кузъма!

Кузъма јуіс, чашка бöрса чашка, Һылаліс ку-рыдсö. Паңтіллыс вашкöдöмсö ез кывзы. Кöнкö пыдын, јурвем пельöсас, желласöма мöвп: „Ме тенö јавіта, бат..“

— А ме теныд, Кузъма, морттујтö сета,— сорһітіс Паңтіл.— Істіннöј господѣ, велöда дорч-чыны. Теd, коктöм мортлы, згöдітчас. Жал мем тенö. Но мыј öні те? Војујтін, страдајтін, віртö кігтін, со коктöм öні, а ставыс лоі понлы бöж улас. Ставнымлөн міјан сіз лоіс. Ју, Кузъма!

Паңтіл гажміс. Ез-һін віччысöмөн сорһіт, а гораа. Чужöмыс полдіс вірөн, воһалö. Пас сос-нас дугдывтöг чышкалö пöссö.

— Евылы... Стој, Паңтіл,— друг Кузъма востіс былалöм сінјассö да кісö һужöдіс Паңтіллы пас соскас.

— Воштöмаöс-öмöј менö? Вістав лучкі, пара-зйт, а Һе-то ласһіта сґенас!

Паңтіл пернапасасіс да мездысіс Кузъма ка-бырыс.

— Мыј те, Кузъма? Коді тенö воштіс?.. Ме һінöм ог тöд, істіннöј господѣ, ог тöд. Ме ор-дын те кык лун вісін, ен пегавлы, гашкö гö-тырыд-і воштіс-да. Абу-öд первојыс-тај. Ју, на, кор сетöны.

— Кывлі, вöрыс корсöны,— аслыс моз-һін шуіс Кузъма да куніс бöр сінјассö. Сылы вес-код лоі öні, мед көт сесга мыј, дыш лоі ве-сігтö мöвпавнысö—јурыс сöктіс. Мед оз тірав-

ны кјјасы, Кузма топöдiс најöс пiзöсјас костас.

Кор Кузмалөн јурис лiчкысiс морöс вылас, кор сесса сiјö став тушанас ујыштiс пöварна жожö, Паңтил пернапасасiс, бостiс пöнарсö да пырис пывсанö. Ас бöрсаыс топыда пöдлыштiс öзöссö, көт ескö Кузма i ныргорөн сургiс пöварнаын.

Пывсан жожлөн пöвјас кокниа чуктiсны сылы. Паңтил вешталiс вöснiфiка којалыштöм му слöјсö кiнас да лептiс гöбöч пöв. Сег ыркнiтiс улiс дукөн.

Гöбöч стенјассö ежöма пöвјасөн. Жожас мешöкјас, ыж кујас, кущöмкö пельсјас. Вель уна ембур.

Гöбöч пемыдсö муртса југзöдыштан пöнар би југöр возын Паңтил чераң моз нокошiтчiс.

6. GEHA BIGÖ

Геһалөн мамыс рытнас ез ветлы скöт картаö idрасны, пыр шöјтiс, вiччысiс мужiк јылыс кущöмкö јуöр. Сöмын вој пыдöснас-нын ојбыртыштiс. Секи бурец i таркнiтiсны öшиң тасö.

Муртса-на iнмöдчылысны öшиң тасö, а сiјö здрөгнiтiс i палалiс.

— Вајисны!—јурвемсö сотыштiс мöвп. Терыба леччiс пöлағсыс да вiзöдлiс öшиңö—ывласаныс кодкö öзтыштiс кiнас да мыјкö шуiс.

Öдуклы лоi ыркыд, кi-кокјасыс кутiсны сырмыны кокни дрöжөн, весiг шаласны ез саммы öтпöвснас i петiс востны.

Öзөс калыч вештигөн сінјассө куңис, мед
друг не азыны мужиклыг бирсер мунөм шојсө.

— Kodјас?—јуалис зөран гөлөсөн.

— Питө вајим, Һеладнө лоі.

Кын сурја моз сулаліс Öдук да морөсјасас
кјјассө кресталөмөн виқөдіс, кызі пыртисны чер-
виқан пісө, сесса јөз бөрвывти пыріс керкаас.
Век-на ез вермы сажавны виччыстөм јуөрыс.

Сеңаөс пуктісны крөват вылө, сесса һөжјө-
һык вашһитісны мамлы:

— Мујас вылыс сүрі... Сағтөм.

Мам локтіс крөват dorө да, лок горшөн
горөдөмөн, усі пі вылас, топыда сывыштөмөн
кутіс сылыс јурсө.

— Сеңа! Мыјнө тајө лоі сесса! Кущөм гре-
кыс та мында шогыс усі ме вылө? Ојја да
ојја!..

Сеңа кујліс, былалөм сінјаса, мушкыртөм
вома. Весігтө ловшыыс прамөја оз төдчы. Кал-
калөм вомдорјас костөд жежвиқөны воча топа-
лөм піңјасыс. Kodјаскө пуртөн калкөдыштисны
піңјассө да вомас кітісны јөв.

Һөл лун кујліс Сеңа. Һөрвнөј припадокыс
һужалис вель куза. Һөл лун сағыс ез петав,
јајыс пыр вөлі дон.

Пионерјас өчерөдөн дежуритисны сы дорын.
Сөмын кор һөлөд луннас Сеңа вогтіс сінјассө
да јурсө лептылөмөн коріс јуны, вөлісті налөн
лічалыштіс сөлөмныс.

Мыј лоі сјјө војнас Сеңакөд, һекөд оз төд.

Ігорјас кывлісны Вјунлыс увтөмсө да Се-
ңалыс горзөмсө, но кор локтісны, азысны сө-

мын пощӧс бокрын кужлыг Сеңаӧс да пощӧс мӧ-
дарыг Вјунӧс. Вјун лолалӧ-на вӧлі. Мыјкӧ-дыра
чужјасіс-на сіјӧ, сесга кулі. А бокӧвӧј некӧд
ез вӧв.

Мӧд лун помас кыскӧ локтіс гортас Кузма.
Вужӧр моз пыріс да каяіс паччӧрӧ. Сылыг нек-
код нінӧм ез јуав, бытӧ ез і казавлыны лок-
тӧмсӧ.

Вожбыд сінсӧ ез куңлы Кузма, кывзіс піс-
лыг сӧрӧмсӧ.

Мыј сещӧмторсӧ сӧріс Сеңа, мукӧдыслы зік
ез вӧв гӧгӧрвоана, сӧмын ӧтнас Кузма тӧдіс.
Тӧдіс да сы вӧсна поліс леччыны паччӧрыс, по-
ліс віӧдлыны вісыг піс вылӧ.

Сӧмын вывті јона горш козмӧмла асыввоз-
нас леччіс пӧлатсыс Кузма. Керкаын вӧлі чӧв. Сеңа
узіс. Мӧд вој-нын сіңјассӧ куңлытӧг мамыс пука-
ліс сы јурвозын. Муртса-на зуркнӧтыштіс жож
плака, Ӧдук востіс сіңјассӧ да шенӧмӧн віӧд-
ліс, бытӧ чужміс—кыс лоі Кузмаыс. Пыр се-
щӧм-жӧ шенӧн сіңјаснас віӧдіс мужікыслыг
ва јуӧмсӧ да бӧр локтігас шуіс:

— Брӧдага, кӧнкӧ кыскаған, а піыд кулан
выјын.

— Шаң— чуқыртчыліс Кузма, сулалыштіс пі-
ыс вылӧ віӧдӧмӧн, сесга ышловзіс да бӧр
кајіс пӧлатас. Некор-на ез вӧвлы сылы ташӧм
јанӧім да шог.

Коркӧ важӧн-нын, імперіалістіческӧј војна
бӧрја војасас удајтчыліс ӧті сещӧм лун, коді
некор оз вун Кузмалӧн. І ӧні тан пӧлатас јӧж-
гыласігӧн бара-на сіјӧ усі дум вылас.

Асыввозсаң заводітісны гыпкыны пушкајас.

Жувгөмөн мунёны журвывті дон снарадјас. Мукөдыс зөркнїтас вель матө, шуркнїтас мусө, којыштас окопө. А окопын јөзыс јөжгылт-чөмаөг, оз лыстны журнысө лептыны брустверыс вылөжык.

Немеч лөсөдчїс атакаө.

Пулемјотчїк треттєј роты—Кузма Чередов—вөлі аслас пулемјот дорын. Сїјө медвозыс-на вескаліс бојевөј поціјаяс вылө. Медескө јорт-јасыс ез шуны полысөн, трусөн да новічокөн, быд снарад лебігөн вөлі окнїтас да содтас кушөмкө тешкоѳ кыв. Сек чajtліс, мыј прамөј салдатыд нїнөмыс оз пов, сылы чїк вескоѳ снарадјас гыпкөмыд. Тағ мөвпалїс новобранеч, пулемјотчїк треттєј роты.

Но кор непрїјател вөрчїс атакаө, кор взводөн-взводөн кутїс вөчавны перебежкајас, кор матөжык і матөжык кутїсны локвы да мїчаа-нїн тыдавны јог шлома фігурајас, сек вунїны став думјас. Інстїнктыс кыскїс еновтны пулемјотсө да, нїнөм вылө віқөдтөг, пышјыны тајө шуштөм местасыс ылөжык, лїбө лоны кушөмкө ічөтїк гагөн да пырны, чєбсыны медїчөт турунвуж костө. Но пышјынысө сор-нїн вөлі. Мездыны верміс сөмын пулемјотыс, пулемјотлөн орјавлытөм бїыс. І Кузма Чередов тіралан кїјаснас, став тушатырнає сырмөмөн, ласкысїс пулемјотыс бердө, метїтїс да кутїс лента бөрса лента лєзны.

Сылы мїчаа тыдалїс, кычї шылыд поле вылө дорвыв гывдїсны јөз,—взводөн-взводөн вол-сасїсны. Мукөдыс-котөртас, котөртас да друг быттө конјыштчөмла сущкысас.

Кујим атакаыс візіс пулемјот. Медса страш-
нөјыс вөлі коннөј ескадронлөн ускөдчылөм.

Рытнас, бој бөрын, Кузма візөдліс ассыс чу-
жөмсө зеркала торјө да повзіс: көгічајас дорас
јурсіјасыс жеждөмаөс, кызі арса сез асыввозө
жеждывлө борјын өтава.

Та бөрын уна гөкыд бојјасө-на веккавліс
Кузма, коксө воштіс, но секса коф полөмсө ез-
нін сесса төдлыв.

І өні, тані пөлатын кујлігас, тані, ас керкаас,
ас гөтырыс да піыс дорын, бара-на сөлөмсө
ставнас шымыртіс кушөмкө вісана полөм. Сылы
кажітчіс, мыј быдөн-нын төдөны мыжсө, а гашкө,
ачыс-жө Пантіл ветліс да јавітіс, а ез-кө-на ја-
віт — піыс, бурдас-да, вісталас.

Ез мыждөмыс, ез судыс пов Кузма. Поліс
јөз дівітөмыс. Төдасны-кө, некор-нын сесса оз
кутны дөверітны, век кежлө лоан јөз мортөн.
Мыј ескө сетіс, мыј ескө сетіс өні, медем бөр
бергөдны тајө кујим лунсө!

Тақ колі нөшта кујим лун. Некоф ез панлы
сыкөд сорні. І Кузма успокоітчыштіс.

Нөлөд луннас Сеңа коріс јуны — садыс пе-
тіс. Сеңа, кор азгіс батсө, дыр чукрөдліс кымөс-
сө, зіліс мыјкө дум вылас ускөдны. Вежөрас
завофтілісны лыблыны кушөмкө серпасјас, но
сені-жө став тушаыс лігышмуні да сінјасыс куң-
сісны. Вывті јона слабміс тајө лунјаснас. Чужөм
кучікыс лоі жежыд, пырыстыдалана. Лөзов
прутјасөн мічаа кутісны төдчыны сөнјасыс.

Тајө-жө луннас пыравлісны Ігор да сылөн
батыс — колхозын јуралыс.

Кузма вөлі пукалө Сеңа бердын.

— Но, Кузма, он-на көсҗы ужавны?— гажая жуалис Ігорлөн бағыс.

— дорччыны-кө, өні ог вермы. Кіјас тіралөны,— бокө віқөдөмөн кыввііс Кузма.

— А ми теd мөd уж індам: течасјас віңны. Көсҗыҗа он-нө? Самөј теdлы код уж.

— Течасјас віңны?— чујміс Кузма да суса віқөдліс колхозөн јуралыҗлы чужөмас. Оз-ө көсҗы кыјны? Но сьлөн чужөмыс ез вөв наја-нітана, ез төдчы муҗерігөм. Сөмын неунашпын-јалыштө, кызі пыр сіјө шпынјавлө.

— Вескыда-кө шуны, Кузма, ме локті бурыс текөд сорнітыштны. Ачыд гөгөрвоан — тенад таво сөмын-на кыҗ трудоден. Гөтырыд-нын волис норасны. Збылыс, другө, те кутін лад вылыс вошны. Вістав, мыјла јуан? Кущөмкө помкатөг морт некор оз ју. Мукөдыс сөмын ьлөдлөны аҗнысө, кор шуөны — сіҗ-пө јуа, колө-да. Ог веріт, морткө мыјөн-кө нездөвөлөн, секи ускөдчө вінаө. Вістав, Кузма, гашкө вермам теd отсавны. Помнітан, Кузма, кущөм сөлөмыс кутчыҗлім колхозтө котыртны. Сек-өd тащөм кока-жө вөлін да мыјлакө ен наргыв. Помнітан, скөт картатө шупім? Те сетін пывсан кертө, ме рынышөс, мукөдјас щөщ-жө сетісны. Кыскалім арнас өтлаө дај шупім. А мыјда көсҗөмыс вөлі міјан! Көзалин-нин-өмөј?

— да, помніта, ез кокні вөв,— мөвпалөмөн шуіс Кузма. Сесса ышловзіс:—А өні стөрөжө інданныд? Некуйтчө-нын ег кут шогмыны!

Сеңа кутіс бағысмыс јурсө да пуқөдөм вом-

дорјаснас мыјкө шөпнітіс пелас. Кузма бара ышловџіс. Төкөтө һуммунөмөн, малыштіс пісө да, морөс бердас топөдөмөн, окыштіс чужөмбанас.

7. КЫК КОКА КӨЛІН

Көздөдіс. Арга зерјаскөд вежласөмөн кутіс угыштавны шыдөса лым. Мукөд лунас һемвічыстөг кыпөдчас жежыд кымөртор, паскалас да паскалас, сесса ыжыд төв сорөн вајас кос лымсө, гін і пель тыртас тужө вескалөм мортлыс.

Вундөм ештөм мысғи колхоз пыр-жө кутчысіс вартны. Течасјас дорсаң асыввоҗсаһыс да сорытөҗ кыліс вөла машиналөн гурөдчөм. Колхознікјас луныс-лун кыпөдісны вартан өдсө: первојја луннас вартісны тонна четвөрт, сесса жын, сесса тонна сајас.

Сеһа төдчымөһја-һін справітчіс тајө кад кејас і кок јылас-һін сувтлывлө. Таҗ-жө мукөд дырјі зер бөрын бара-на вескөдчө җугсөм һаһ.

Сеһа һекор өтһас ез ов—кодкө да кодкө сы дорын век ем. Либө піөһерјас воласны, вајасны гаҗетјас, журналјас, либө батыс сы дорын пукалө.

Кутісны лөсавны аја-піја. Батыс бара лоі важкоҗыс мелі. Öһі оз-һін ју. Луннас, кор прөст, пыр Сеһа дорын: вердө, јукталө, сорһітөдө да гажөдө. Мукөд дырјі шегјасөһы либө дөведасөһы.

Өтпыр Сеһа пукаліс крөваҗ вывсаң кокјассө леҗөмөн да рісујтчіс җола пызан вылын. Батыс дөміс көтіјас.

Тајө луннас батыс торја-һін меліа сорһітіс,

сінјасыс гажаа ворсісны. Тавој сїјö лöсöдчїс медвоґаыс петны колхознöј течасјас віґны.

— Муна вöлі тротуар вывтї,— вісталїс сїјö Геґалы,— а пемыд код-нын. Сесса термаса вöлі не сормыны казармаö. друг-тај равöстїс пель воґын: „Стој! Гмірно! Рукі по швам, сволоч! Мыјла он көсјы чест сетны? Он-öмöј азґы, ал-нö сінјастö трактїрö колїн?“ Сесса-тај лöсыштїс пель бокö параґтыд! Офіцер вöлöма.

Геґа кывзїс да рісујтїс понјöс, сещöмöс-жö, кушöм вöлі сылөн Вјун.

— Кучкіс тенö?— јуалїс Геґа.

— Пель чунавтöґ кучкіс, параґтыд.

— Öні краснöј арміјаад оз кучкавны.

— Öнитö оз, пöрадокјасыс мöдöс.

Таґ варовїтїсны најö. Геґа унаыс сінјассö чöвтлывлїс баґыс вылö, быґґö јешщö-на мыјкö көсјїс јуавны.

Сöмын кор понјыс ештїс— лої кока і јура і бöжа,— сöмын секї мыччїс баґыслы серпассö да вескыда сінјасас віґöдöмөн јуалїс:

— Артмöма абу?

Куґма віґöдлїс понјыс вылö, сесса Геґа вылö, бара понјыс вылö да кызöктїс кабыр пыщкас, быґґö мыјыскö сылы јанґїм лої.

— Лöсыд лоöма. ґїк прамöј пон код.

— Вјунöс рісујтї,— гöгöрвоöдїс Геґа. Сесса локтїс баґыс дорö, öшöдчїс гырґажаснас пїґöсјас вылас сылы да чужöмас віґöдöмөн јуалїс:

— Баґ, кодї віјїс менсым Вјунöс?..

Баґыс бура дыр чöволїс, сесса ышловґїс морöс тырнас:

— Ме вїї, Геґа, ме,— і вїсталїс ставсö, кыґи мыґ сек вöлі. Геґа кывзїс да гусöнїкөн ґылалїс сїнвасö Зев вöлі жалїтö Вґунсö.

— Ңекодлы-на ен вїставлы?— вел куґа чöв пуксылöм бöрын јуалїс Геґа.

— Вїстали Ігор батлы. Тавој кöсјам Паґґїлöс кутны. Ме тавој кута колхозлыс течасјас кара-улїтны, а сїјö локтас сетчö. Тöдöмыс локтас— тöрыт гарыштлїс-ґнїн меным. Ок, і муґер морт сїјö! Но-да сурас. А менö те, Геґа, прöстїт.

Јона-жö куґөн кажїтчїс Геґалы тајö луныс. Баґыс мунöм бöрын Геґа дыр-на тупласїс вол-пасас. Кор ґїк-ґнїн пемдїс, кор мамыс локтїс ід-расанїныс, сојыштїс, водїс да унмовсїс, Геґа вöлїстї гусöнїк кутїс пастасны, муртса-муртса кывмөн ґуркґнїтїс öґöсөн і петїс ывлаö.

Ывлаын сöд арса вој. Кылö кушмöм кыґпу-лөн ґöрјаснас шарöдчöмыс. Бырлан да друґ кыскö локтан төв жалїттöг пыркöдö росмöм кыґпуöс.

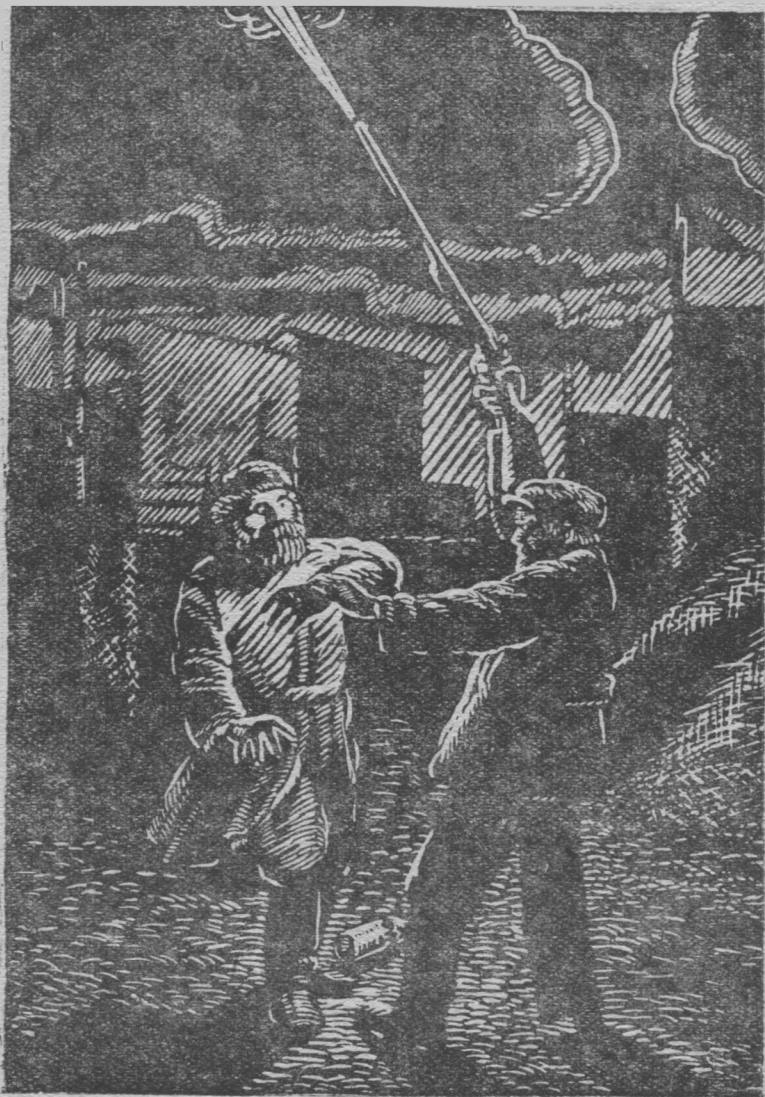
Геґа топыґжыка кїґасїс. Тöдса тужöд кажїс ыб вылö, кöт ескö пемыдлаыс омöла азґїс тужсö.

Течасјас дорö вотöґ-на Геґалы бöрвывсаныс кылїс кодлөнкö кызöмыс.

Бöрвывтїыс локтыс морт ез каґавлы бор бердö лапкöдчылöм ґетїнкаöс, і пыр мунїс воґö течасјаслаґ.

Геґа чеччїс да тыдавтöм вуґöрөн котöртїс і медматыса течасјас сажö сувтїс.

Мыґкö дыра ґнїнöм сылы ез кыв, сöмын шуґ-лалїс төв да шарöдчїс іґас. Весїгтö батыс ґекөн ез тыдав. друґ мöдарсаныс кылїс горöдöм.

— Kodi сен вужрасө? Журьд донтөм лоі алі мыј!

— Ме, Кузма, ен повзы, хе-хе. Гажтөм ез-на бост? Зонмө, уж-жө сурөма тед.

Кык мортлөн сорныс ылыстмыліс. Најө кежіс-ны төв сажө. Сеңа кыщовтіс течассө. Оні бара лөсыда сылы тыдалісны кыкнаныс.

Батыс сулаліс пішчалсө кіңаулас кутөмөн,— өті кыс сылөн затвор вылас. Мөд мортис вөлі Пантіл. Сөмын кышалөма кушөмкө шабур да көч ку шапка. другөн он і төд.

Пантіл павтыртіс шабур пөласө, сорнітіг-мозыс мыкө кыскіс да чургөдіс Кузмалы.

— Шонтыс. Ег-на өд вунөд друг мортөс. Јірмөг бостө төв вылад. Војыс жеңьджык лөө, шонтыс вінанас.

— Сесса мыј вігалан?

— Мі-өд тан зік кыкөнөс. Војьд пемыд, јө-зыс уҙоны, а течасјас дорын стөрөж ем. Те-кө он гусав, мукөдјас гусаласны. Перјалам колта-јассө течасгыс, шырам да бөр течам. Вігала тед, чөртыс оз казав. Ен і пов, другө.

— Вешы, паразіт!—горөдіс Кузма да друг бөрвыв петітчыштөмөн голснтіс затворнас. Војса пемыдсө чашнітіс бі, өтщөщ кувнітіс лыјөм шы — төвру нөбөдіс сіјөс сіктлаң. Здук кежлө југды-ліс гумлавыв, течасјас, вартөм ізас чукөр да машина, а сы дорын—повзөм сінјаса, паскалөм вома, гөна чужөма Пантіл. Кок улас сылөн туп-ласіс жугалөм віна доз.

Јөјмін-мөј, Кузма, те! Јен текөд, шыбыт пішчалтө, шыбыт. Ен, буракө, гөгөрво менө, со збыль.

— Гөгөрвоі ме тенө, паразитөс!—пыдысаң кылан гөлөсөн горөдіс Кузма, ыль зарад сујис патроннікө да векуштчөм чужөмөн бара лыјис ыльө.

— Важөн-һин көсја вөлі јавітны.

Чард моз чашнітіс војса пемыдсө нөшта өт-чыдыс лыјөм сиктлаңө разөдіс тревога лептан шыјас.

— Сулав, паразит,—шуис Кузма да сујис патроннікө ыль патрон.

Сеңа котөртис батыс дорө да һимкода горөдіс:

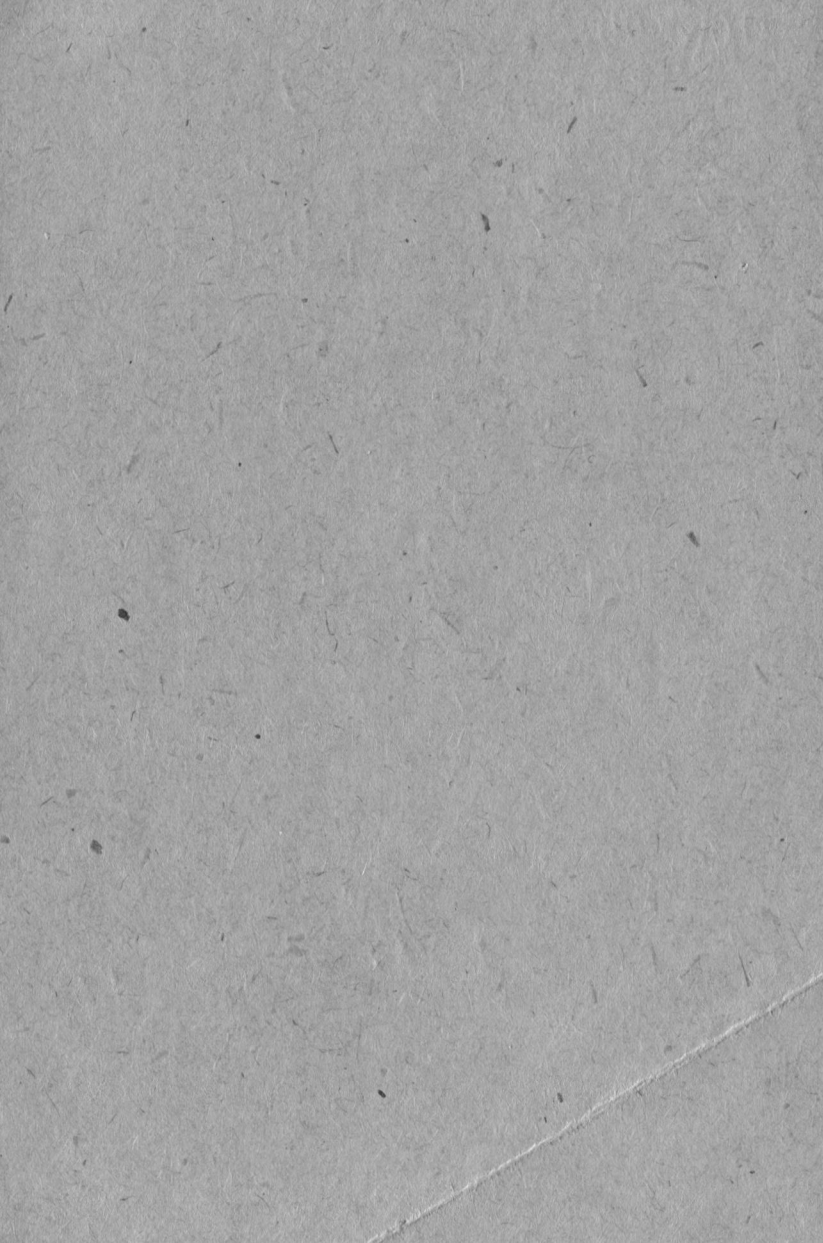
— Гурі көјиныд, бат, гурі!

Горөдөмыс јөлөгаөн паскаліс тыртөм мујас ыльті.

1. Куџма кодзöма	3
2. Сеңалы забеднö	10
3. Полошутчылöм	18
4. Дозорын	23
5. Паңтлм пывсанын	33
6. Сеңа вiсö	36
7. Кык кока кöјiн	42

Б. П. С. Д. А.
 Республика музей
 29274
 город С. П. Т. О. К. А. Р.

1975

допуск 90 VII 30 33

допуск

